

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr. K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. H. Bergema, Karomi; Dr. F. A. den Boeft, Rotterdam; Dr. E. T. v. d. Born, Heemstede; Mr. A. Bouman, Rotterdam; Ir. B. ter Brugge, Almelo; Dr. K. J. Cremer, Kampen; Mevr. W. Cremer-de Vries, Kampen; Dr. R. J. Dam, Kampen; Dr. A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr. D. van Dijk, Groningen; Drs. D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gillhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr. J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr. J. van Herken, Ermelo; Dr. B. Holwerda, Amersfoort; A. Janse, Biggkerke; Dr. P. Jasperse, Leiden; Dr. J. Kapteyn, IJmuiden; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. J. L. Koole, Naaldwijk; Dr. E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr. J. v. d. Linden, Poerworedjo; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Mevr. C. E. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr. H. Mulder, Deventer; Dr. S. J. Poppa, Amersfoort; Dr. A. Ringnald, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr. G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr. R. Schippers, Rotterdam; Dr. J. Smelik, 's-Gravenhage; Dr. H. Smilde, Groningen; Dr. H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr. N. Streefkerk, Wolvega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr. C. v. Til, Philadelphia Pa.; Dr. C. Veenhof, Haarlem; Drs. M. B. v. 't Veer, Groningen; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr. F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. H. J. Westerink, Leiden; Dr. D. K. Wielenga, Capelle a. d. IJssel; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Dr. S. U. Zuidema, Solo.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr. K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V., Goes.
Telefoon No. 2424 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Geneeskunde en Magie, I. — Uit de Schrift: Zaag en bijl in 's Heeren hand, Jes. 10:15a. — Kerkelijk leven: „Dat ick doch vroom mach blijven...”. — Wie wil helpen? — Even parkeren: Her-examen. — Literatuur en kunst: Van der Palm, het troetelkind. — Geestelijke adviezen: Een kwade en toch een goede tijd. Beschaamd. — Gedicht: Tenrij. — Vakwetenschap en praktijk: Het Calvinisme en... ook de techniek? I. — Aan een jongeren tijdgenoot, nr. 2. — Uit de historie: Een kerk in oorlogstijd. — Perschoon. — Kerkmieuws. — Heden geen Catechismusbijlage.

CATECHISMUSBIJLAGE.

Ook deze week kon, in verband met het vroeger afdrucken van ons blad, nog geen Catechismusbijlage worden bijgevoegd.

UITGEVERS.

HOOFDARTIKEL

Geneeskunde en Magie.

I.

Daar, waar de zuivere kennis van den eenigen waarachtigen God gaat verdwijnen, krijgen tooverij en waarzeggerij steeds meer macht over de geesten der menschen.

Dit behoeft geen aanleiding te geven tot verwondering.

Het leed en de ellende in deze wereld laten den mensch niet met rust. Op alle mogelijke manieren zoekt hij er aan te ontkomen.

Maar het bloot-natuurlijke leven geeft geen uitkomst. Geen enkele beschutting, die het gezonde verstand kan uitvinden, is in staat gebleken voldoende afweer te bieden tegen het kwaad, dat overal rondwaart. Men strijdt tegen een vijand, die zoo weinig van zich laat zien en wiens gangen zoo weinig zijn na te speuren. Hij komt, wanneer men hem niet verwacht. Hij maakt zijn slachtoffers zonder dat deze hem met de middelen van het natuurlijke leven afdoende kunnen weerstaan.

Daarom wil de mensch boven dit natuurlijke leven uitgrijpen. Hij zoekt naar mogelijkheden om zijn bovennatuurlijken tegenstander ook op bovennatuurlijke wijze tegemoet te treden.

En zoo begint een tasten in het duister. Het natuurlijk kenvermogen kan hier geen leiding meer geven. Maar de bestaande godsdienstige voorstellingen bergen de mogelijkheid voor allerlei speculaties en fantasieën in zich. De verbeelding kan daarin hoogtij vieren. De voor het redelijk denken meest onnatuurlijke verbanden worden gelegd.

Uit de sterren leest men het toekomstig lot van menschen en volkeren.

In den droom tracht men de stem der godheid te beluisteren.

Men ziet in booze geesten verspreiders van dood en verderf, van wie men slechts door bezweringen kan worden bevrijd.

Kunstmatig opgewekte extase geldt als een middel, waardoor men kennis van een hoogere wereld kan verkrijgen.

Met ceremoniën en tooverwoorden meent men de geesten der afgestorvenen te kunnen oproepen uit de aarde.

Wolken en winden worden beschouwd als voor- tekenen.

Ook slangen, insecten en vooral de vogels staan in een levendige belangstelling als ontsluiters van het verborgene.

Men onderwerpt de ingewanden der dieren, en daaronder vooral de gal, de lever, de longen en het hart, aan een nauwkeurig onderzoek en verkeert in den waan daaruit conclusies voor de toekomst te mogen trekken.

En zoo is er haast geen ding of gebeurtenis, of men ziet er tenslotte een bepaalde beteekenis in. Men let op het drijven of zinken van voorwerpen, op de kringen, die een steenworp in het water veroorzaakt. Men speurt bepaalde teekenen in de vogelvuchten, in het vreten der hoenders, in het loopen der viervoetige dieren. Toevallige gebeurtenissen zooals het niezen, het breken van een schoenriem, het slooten tegen een steen, worden van het grootste belang voor iemands verdere levensloop geacht.

En naast deze pogingen om het verborgene te kennen, staan dan die, welke beoogen om boven-natuurlijke (eventueel: goddelijke) krachten te hanteleren.¹⁾

De zwaartekracht wordt opgeheven, en niet alleen menschen, maar ook voorwerpen gaan zonder eenige zintuiglijk waarneembare aanraking de lucht in. Het hooren en zien verheffen zich boven tijd en ruimte, en voorwerpen en gebeurtenissen worden op verren afstand of zelfs in de toekomst waargenomen.

Het lichaam wordt door allerlei oefeningen in een dusdanige conditie gebracht, dat het zich zou kunnen onttrekken aan de wetten der natuur.

Dagenlang kan men het stellen zonder voedsel. Heel hooge temperaturen blijken zonder schade te kunnen worden verdragen.

Er zijn er, die zich voor pijn ongevoelig kunnen maken of zich aan het gezichtsvermogen van een ander kunnen onttrekken.

De Oudheid is vol van deze soort mantiek en magie.

We treffen haar aan in Babel; dan ook bij de Meden en de Perzen; bij de Egyptenaren en de Arabieren; bij de Indiërs en de Chinezen; bij de Germanen en de Scandinaviërs; bij de Grieken en de Romeinen.²⁾

Het geheele leven van deze volkeren is er van doortrokken. In alles, wat er geschiedt, ziet men de werking van geestelijke machten. Wel zijn de voorstellingen, die men van deze werking heeft, verschillend en niet overal dezelfde, wel staat het een volk op een hoogere trap van ontwikkeling dan het andere, maar gemeenschappelijk is toch de voorstelling, dat men over middelen beschikt om met die machten in verbanding te treden om daardoor aan dreigende gevaren te ontkomen.

Niet ieder is evenwel gemachtigd of in staat van deze middelen gebruik te maken. In schier ieder land is er een bepaalde stand van menschen, een kaste, die de rol van bemiddelaar tusschen het rijk der geesten en de menscheit speelt. Meestentijds zijn het priesters, die de toekomst onthullen en de wegen aangeven, waardoor het verderf en de plaag kunnen worden tegengegaan. Tot hen wendt het volk zich om raad. Zij bepalen den levensgang van den enkeling en van de natie. Zij staan in het middelpunt van het volksleven.

En daarom zijn zij het ook, tot wie de zieken zich wenden om de verlossing van hun kwalen. De magiër is tevens arts. De geneeskunde voert welbeschouwd geen zelfstandig bestaan. Zij wordt door de religie bepaald en beheerscht. Zij is in de eerste plaats afhankelijk van de bestaande godsdienstige beschouwingen en voorstellingen. Wel kent zij, zooals we nog zullen zien, een zeer groot aantal doelmatige voorschriften en methoden van behandeling, die zij grootendeels, mede dank zij een naastig beoefende volksgeneeskunde, ontleend heeft aan een eenwielige ervaring van voorgelachten uit een grijs verleden, maar deze zijn toch alle in een min of meer ritueel gewaad gehuld.

Bij de animistische volkeren ontmoeten wij den

¹⁾ Encyclopaedisch Handboek van het Moderne Denken: Magie.

²⁾ Christelijke Encyclopaedie: Magie.

medicijnman. Daar wordt het geloof gehuldigd, dat de ziekte een booze geest is, die verdreven moet worden. Uitgedoscht met een zonderlinge verzameling van allerlei huiden, staarten en veeren, begint deze medicijnman zijn dans om den zieke met in de eene hand een trommel en in de andere een tooverstaf. Onder het uitslooten van allerlei geluiden en het zingen van magische zangen, hoopt hij er dan in te slagen den daemon op de vlucht te jagen.

In het oude Mesopotamië, het land van de Sumeriërs, de Babyloniërs en de Assyriërs, is de geneeskunde tot een systeem verwerkt, dat duidelijk zijn afhankelijkheid van de daar heerschende wereldbeschouwing verradt. De wereld heeft het karakter van een kosmos. Geestelijke machten regeren haar en voeren op zuiver wetmatige wijze hun heerschappij in de natuur. Op hun beurt zijn zij weer aan een hoogste macht onderworpen. Alle dingen staan met elkaar in verband. Het besluit der goden regelt den loop der sterren en deze brengen weer het goede en het kwade volgens vaste wetten. En doordat ieder ding, het kleinste zoowel als het grootste een spiegelbeeld van den kosmos is en tegelijk zelf weer een spiegelbeeld van alle overige dingen, zal onder meer ook een juiste kennis van den stand der sterren en een juiste interpretatie daarvan het levenslot van een mensch kunnen onthullen. Ook droomen en gedragingen van dieren kunnen hiertoe dienstig zijn.

Naast deze drie natuurverschijnselen komt nu nog als vierde element de magische beteekenis van het getal. Vooral de getallen vijf en zeven zouden over krachten beschikken, die reeds bij de vorming en de ordening der wereld hun macht hadden doen gelden. Vijf is het getal der planeten, zeven dat van de planeten plus zon en maan, van de kleuren van den regenboog en van de dagen der week.

En zoo zijn het drie grondideeën, die we in de Babylonisch-Assyrische wereldbeschouwing aantreffen. De wetmatigheid van al het gebeuren volgens goddelijken wil, de heerschappij der sterren over de wereld en de hooge waardeering van het getal vormen daarin het steeds terugkeerende thema.

Ook de geneeskunde komt daar niet los van te staan. Goden en daemonen zijn de directe verwekkers van ziekten. Slechts door bezweringen en tooverformules, door het brengen van offers en het gebruik van amuletten, kunnen zij van hun booze voornemens worden afgebracht.

In de sterren vindt men het antwoord op de vraag, of de ziekte een gunstig verloop zal hebben of met den dood eindigen. Het opkomen en weer verdwijnen van epidemieën, de wisseling in frequentie van bepaalde aandoeningen en kwalen, het normale zoowel als het ziekelijke proces in het menscheit lichaam, het wordt alles afhankelijk gedacht van wat aan het firmament valt waar te nemen.

Droomen geven leiding aan het geneeskundig handelen.

Gedurende het ziekteverloop gelden dagen, die door het getal zeven deelbaar zijn, als ongunstig. Men ziet er dan ook op zoo'n dag van af om eenigen ingreep bij een patiënt te verrichten.

Ook op de geneeskunde van de oude Perzen wil ik in verband met mijn onderwerp wijzen.

Bij dit volk vinden we weer geheel andere religieuze voorstellingen dan in het oude Mesopotamië.

Maar ook hier is het medisch denken en handelen gebracht onder het aspect van de religie.

De leer van Zoroaster, den hervormer der Iranische godsdiensten, is een cultus van geestelijke en lichamelijke reinheid. Tegenover het goede principe in deze wereld staat het kwade. Deze beide